

כ"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תרפט

ערב שבת-קודש

פרשת בראשית

כ"ג בתשרי ה'תשס"ח



יוצא-לאור על-ידי

מכון ליובאוויטש שעל-יד

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ג בתשרי ה'תשס"ח – ל' בתשרי ה'תשס"ח

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"ג בתשרי	הלי נערה בתולה... בפרקים אלו. פרק א-ג.	הלי בכורים פרק ט.	מ"ע רכ. ריח. מל"ת שנח. מ"ע ריט. מל"ת שנט.
ש"ק	כ"ד בתשרי	הלי סוטה... בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק י.	מ"ע רכג. מל"ת קד.
א'	כ"ה בתשרי	פרק ד. פעמי הכן וגו'. ספר קדושה והוא ספר חמישי... הלי איסורי ביאה... בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק יא.	מל"ת קה. של. שלא. שלב. שלג. שלד.
ב'	כ"ו בתשרי	פרק ג-ה.	פרק יב.	מל"ת שלו. שלה. שלו. שלח. שלט.
ג'	כ"ז בתשרי	פרק ו-ח.	הלי שמיטה ויובל... בפרקים אלו. פרק א.	מל"ת שמ. שמא. שמב. שמג. שדמ. שמה.
ד'	כ"ח בתשרי	פרק ט-יא.	פרק ב.	מל"ת שמח. שמת. שנ. שנא.
ה'	כ"ט בתשרי	פרק יב-יד.	פרק ג.	מל"ת שנב. שמו. שמו.
ו'	ל' בתשרי	פרק טו-יז.	פרק ד.	מל"ת נב. נג. נה. נד. שנד. שס. שסא.

זמני השבוע *

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר**		תאריך
							ד' 72 לפני הזריחה	ד' 120 לפני הזריחה	
5.47	5.22.3	11.59	11.29	8.33	5.41	4.46	4.24	3.37	ו', כ"ג בתשרי
5.45	5.21.0	11.58	11.29	8.33	5.41	4.46	4.25	3.38	ש"ק, כ"ד בתשרי
5.44	5.19.8	11.58	11.29	8.33	5.42	4.47	4.26	3.38	א', כ"ה בתשרי
5.43	5.18.5	11.58	11.28	8.33	5.43	4.48	4.26	3.39	ב', כ"ו בתשרי
5.42	5.17.3	11.57	11.28	8.34	5.44	4.48	4.27	3.40	ג', כ"ז בתשרי
5.40	5.16.0	11.57	11.28	8.34	5.44	4.49	4.28	3.41	ד', כ"ח בתשרי
5.39	5.14.8	11.57	11.28	8.34	5.45	4.50	4.28	3.41	ה', כ"ט בתשרי
5.38	5.13.6	11.56	11.27	8.34	5.46	4.50	4.29	3.42	ו', ל' בתשרי

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו ('סדר הכנסת שבת') מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה 'בכמו ארבע מינוטין' (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	דה"ינ	צה"ש	דה"ינ	צה"ש	דה"ינ	צה"ש	דה"ינ
בראשית	5:55	4:44	5:57	4:59	5:57	4:50	5:57	5:01
נח	5:47	4:35	5:48	4:50	5:47	4:41	5:49	4:53

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

נצחיות הגוף על-ידי הנשמה

על-ידי עבודת הנשמה בגוף מתעלה הנשמה להתאחד עם העצמות
• השכר לעתיד לבוא, הוא גילוי ההמשכה שנעשית עכשיו • הסבר
בדברי הגמרא: האם תחיית המתים היא בריאת הגוף מחדש או חזרת
הגוף למצבו האמיתי • ההוראה לפועל: קבלת עול • משיחת כ"ק
אדמו"ר נשיא דורנו

לעתיד לבוא. וזהו עניין תכלית ושלימות השכר שיהיה בזמן התחייה:⁵
 ידועה שיטת הרמב"ן⁶ (וכן פוסקת תורת החסידות להלכה)⁷ שהתכלית אינו גן-עדן לנשמות בלא גופים, אלא זמן התחייה שאז יהיו נשמות בגופים דווקא. וטעם הדבר - על פי הידוע שכללות עניין השכר הוא גילוי ההמשכות שנמשכים עכשיו על-ידי התורה ומצוות, וכיוון שתכלית ההמשכה היא למטה בגוף דווקא, שעל-ידי זה לוקחים את העצמות, לכן גם השכר - שענינו גילוי ההמשכה שעל-ידי העבודה - הוא למטה בגוף.
 וזוהי מעלת זמן התחייה על גן עדן, שבגן עדן נמשך רק אור הממלא, מה שאין כן בזמן התחייה תהיה התגלות העצמות.

א. בפרשת בראשית מסופר אודות בריאת האדם:¹
 "וייצר הוי' אלקים את האדם עפר מן האדמה"
 - בריאת הגוף, ואחר כך - "ויפח באפיו נשמת חיים", נשמה שהיא "חלק אלוקה ממעל ממש"².
 והכוונה בזה - כדי שהנשמה תעבוד עם הגוף כדי לעשות ממנו כלי לאלקות, והיינו, לפי שתכלית הכוונה היא "דירה בתחתונים"³ דווקא.

והעניין בזה - שכאשר הנשמה היא למעלה ועובדת עבודתה בעולמות עליונים, אזי פועלת המשכת אור הממלא בלבד, מה שאין כן על-ידי עבודתה בגוף מגעת הנשמה למעלה יותר, והיינו, לפי שהשורש של יש הנברא הוא מיש האמיתי,⁴ ולכן על-ידי העבודה בגוף הגשמי 'לוקחים' את העצמות, אלא, שלעת עתה הרי זה בהעלם, ויתגלה

(1) ב, ז.

(2) תניא רפ"ב.

(3) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג,

ו. תניא רפ"ז. ובכ"מ.

(4) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי בשלח מג, ג. ובכ"מ.

(5) ראה תו"מ סה"מ אייר ע' ריז ואילך. וש"נ.

(6) בשער הגמול בסופו - הובא בלקו"ת צו טו, ג.

(7) ראה לקו"ת שם. דרושי ש"ש סה, סע"ד. דרמ"צ יד, ב.

אוה"ת חוקת ס"ע תתס. שם (כרך ה) ע' א'ת'רלו. ועוד.



"דלא הוו חיי, דהוי חיי לא כל שכן" - היתה זו בריאה חדשה, ולא אותו הגוף שבו קיים האדם תורה ומצוות, ואילו הגוף שבו קיים תורה ומצוות - היה נפסד, מבלי שיישאר זכר מקיום התורה ומצוות על-ידי הגוף.

אמנם, לא זה הוא עניין תחיית המתים - שאינו בריאה חדשה, אלא גילויי ההמשכה שנעשית על-ידי העבודה, שלכן נעשית התחייה על-ידי ה"עצם לוז" דווקא, שהוא עיקר ועצם הגוף שנשאר תמיד

ב. על פי זה יובן מה שכתוב בזהר⁸ שתחיית המתים תהיה על-ידי "עצם הלוז", שנשארת בשלימותה גם לאחר שהגוף נרקב, וממנה תתחיל התחייה: ובהקדמה, שלכאורה אינו מובן: מצינו בגמרא⁹ ראייה לתחיית המתים בקל-וחומר מבריאת האדם - "דלא הוו חיי, דהוי חיי לא כל שכן" (אותן שלא היו מעולם נוצרין ונולדין וחיין, אותן שהיו כבר לא כל שכן שחוזרין וחיין). ועל פי זה אינו מובן: מהו הצורך ב"עצם לוז" - הרי אפילו אם לא

הגוף מצד עצמו הוא גשמי, הווה ונפסד - אבל על-ידי שהנשמה עובדת עם הגוף, היא פועלת בו שינוי מן הקצה אל הקצה, שנעשה מאוחד עם אלקות

בשלימותו, וממנו קם לתחייה אותו הגוף שבו נתקיימו התורה ומצוות.

ג. ובפרטיות יותר:

אף על פי שהגוף נרקב, כמו שכתוב¹⁰ "עפר אתה ואל עפר תשוב", ואפילו "צדיקים... חוזרין לעפרן"¹¹ - הרי זה רק בנוגע לגוף מצד עצמו; אבל על-ידי עניין "ויפח באפיו נשמת חיים", ועל-ידי זה שהנשמה קיימה בו ועל-ידי תורה ומצוות, רמ"ח מצוות עשה שהם כנגד רמ"ח איברים, ושס"ה מצוות לא-תעשה שהם כנגד שס"ה גידים¹² - קנתה הנשמה את הגוף לעצמה, לאלקות, והיינו, שהנשמה פועלת בגוף שיתאחד עם היש האמיתי, ועל-ידי זה נעשה דבר של קיימא ומציאות נצחית, כפי שמתבטא ב"עצם הלוז", שהוא עיקר ועצם הגוף, שנשאר קיים ולא שייך בו הפסד, להיותו מיוחד עם היש האמיתי.

כלומר: אף על פי שהגוף מצד עצמו הוא גשמי, הווה ונפסד - הרי על-ידי זה שהנשמה עובדת עם הגוף, פועלת בו שינוי מן הקצה אל הקצה, שנעשה מיוחד עם אלקות, ועל-ידי זה נעשה מציאות נצחית

יישאר מהגוף כלום, יכול הוא להיבראות מחדש, בקל-וחומר מתחילת הבריאה, שאז נברא דבר שלא היה מעולם, ועל אחת כמה וכמה שדבר שכבר היה בעבר יכול לשוב ולהיבראות?

והביאור בזה - שהקל-וחומר "דלא הוו חיי, דהוו חיי לא כל שכן" אינו אלא תשובה ל"ההוא מינא", שרצה להכחיש את כל עניין תחיית המתים, וכדי לשלול סברא זו נאמר לו קל-וחומר זה; אבל לאמתם של דברים - עניין התחייה אינו באופן של התהוות חדשה (כמו בהתחלת הבריאה), כי אם עניין של שכר וגילויי ההמשכה שממשיכים על-ידי העבודה. והיינו, שפועלתה של הנשמה בעבודתה בגוף בזמן הזה על-ידי התורה ומצוות - היא המתגלית בגוף לעתיד לבוא, ולכן יש צורך באותו גוף עצמו שבו נתקיימו התורה ומצוות, ולא בהתהוות חדשה.

וזהו ההכרח שתחיית המתים תהיה על-ידי ה"עצם לוז":

אילו היה אופן התחייה רק מצד הקל-וחומר

(8) ח"א סט, א. קבו, סע"א (מהנ"ע). שם קלו, א (מהנ"ע). ח"ב כח, ב. תורה והוא - ב"ק טז, ב. ועוד. וראה לקו"ש חל"ו ע' 75. וש"נ.

(9) סנהדרין צא, א (ובפרש"י).

(10) בראשית ג, יט.

(11) סנהדרין צב, סע"א. וראה שבת קנב, ב.

(12) ראה זח"א קע, ב.



עניין הכריעה במודים, והרי ידוע שעניין ההודאה הוא ביטול וקבלת עול.

ה. ומכאן הוראה בעבודה בכלל, ובחודש תשרי בפרט:

כאשר יוצאים מעבודת חודש תשרי לעבודת כל השנה - יש לזכור שיסוד העבודה הוא קבלת עול, מבלי להתחשב כלל אם הוא מבין או לא, אם הוא מרגיש או לא, אם יש לו תענוג ורצון בעניין פלוני או לא; הוא מצדו צריך לעשות את עבודתו בקבלת עול, שהיא יסוד כל העבודה.

ועל-ידי זה מתאחד עם הקב"ה, וכתוצאה מזה נשאר אצלו ה"עצם לוו", ועניין זה פועל גם בשאר האברים, והיינו, שההתאחדות עם הקב"ה נמשכת בעבודה הפרטית ברמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה.

והיינו, שהשכר הוא לפי אופן העבודה, ולכן, כשם שהשכר של תחיית המתים הוא באופן שעל-ידי השלימות של ה"עצם לוו" נמשך בכל שאר האברים, כן הוא גם בעניין העבודה, ששלימות העבודה בקבלת עול פועלת בקיום כל המצוות, רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה. ומובטח הוא ש"לא ידח ממנו נדח"¹⁶, וסוף כל-סוף יהיה דבר אחד עם אלקות, דהיינו ש"הוי" יהיה "אלקיך".

(התנועות יום שמחת תורה תשי"ט. 'תורת מנחם - התנועות' תשי"ט חלק א (כד) עמ' 147-151)

(16) ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה תניא ספל"ט. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג.

ואמיתית.

וזהו ענינו של "עצם הלוח" שנשאר קיים וממנו נבנה הגוף בתחיית המתים - שמוזה מוכח שהשינוי שנעשה בהגוף על-ידי עבודת הנשמה הוא (לא רק לפי שעה, "שינוי החזור לברייתו", שהרי סוף כל-סוף חוזר הגוף לעפרו, אלא) שינוי אמיתי, "שינוי שאינו חוזר לברייתו"¹³, שעל-ידי זה קונה הנשמה את הגוף להיות נקנה לאלקות, ונעשה מציאות נצחי ואמיתי. ואדרבה: עניין "אל עפר תשוב" הוא רק בחיצוניותו של הגוף, אבל אין זה הפסד אמיתי בגוף, כי אם "שינוי החזור לברייתו", שהרי נשאר העצם לוו שממנו קם לתחייה. והיינו, לפי שהנשמה פעלה בגוף שינוי אמיתי שאינו חוזר לברייתו, להיות מציאות נצחי ואמיתי¹⁴.

ד. על פי זה יובן גם מאמר רז"ל¹⁵ ש"מאן דלא כרע במודים" אינו קם בתחיית המתים: כיוון שעניין התחייה הוא גילוי העבודה של עכשיו, הרי "מאן דלא כרע במודים", היינו, שאין לו ביטול לאלקות, אין גופו מיוחד עם אלקות, ובמילא נשאר גשמי, הווה ונפסד, ולכן אינו קיים בתחיית המתים.

ומזה מובן, שיסוד כל העבודה והתאחדות הגוף עם אלקות (שזהו עניין התחייה, שמורה על נצחיות הגוף מצד התאחדותו עם אלקות) הוא

(13) ראה ב"ק צגב, ואילך. רמב"ם הל' גזילה ואבידה פ"ב. טושו"ע חו"מ ס"ס.

(14) ראה גם 'רשימות' חוברת ז' ע' 14 ואילך. לקו"ש ח"ו ע' 83 ואילך.

(15) ראה זר ח"ב ק, א. ח"ג קסד, א. פ"ח או"ח סקי"ג סק"ד (הובאו בלקו"ת בלק עא, א). תוס' שבהערה 8.

סעודת הלוויתן לעתיד

עליות אין קץ, ותענוג העצמי ללא עליות

בימות המשיח גופא ישנם כמה וכמה מדריגות, ובכללות נחלקים לשתי מדריגות: (א) ימות המשיח, (ב) עולם הבא.

ומהחילוקים שביניהם - שבנוגע לימות המשיח אמרו חז"ל "עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים", לווייתן ושור הבר, מה שאין כן בנוגע לעולם הבא אמרו חז"ל ש"אין בו לא אכילה ולא שתייה, אלא צדיקים יושבין... ונהנין מזיו השכינה".

ועניין זה (שהעולם הבא אין בו אכילה ושתייה) אינו בגלל שאז יהיו נשמות בלא גופים - שהרי נפסקה ההלכה כדעת הרמב"ן ש"עולם הבא" קאי על עולם התחייה, שאז יהיו נשמות בגופים, ששייך אצלם אכילה ושתייה, ואף על פי כן לא תהיה בו אכילה ושתייה.

וביאור החילוק בין ימות המשיח לעולם הבא בנוגע לעניין הסעודה - יובן בהקדים כללות החילוק בין ימות המשיח לעולם הבא:

בימות המשיח יהיה סדר של עליות, ועל זמן זה אמרו חז"ל "צדיקים אין להם מנוחה... שנאמר ילכו מחיל אל חיל", והיינו, לפי שבימות המשיח יהיו רק בחינת אורות וגילויים בלבד, שבהם שייך עניין של עליות.

העליות שבימות המשיח יהיו אמנם שלא בסדר והדרגה, כיוון שאז יהיה גילוי אור הבלי גבול, והיינו, שבאור מוגבל העליות הם בסדר והדרגה, ומה שנאמר "ילכו מחיל אל חיל", הליכה אמיתית שהיא שלא בהדרגה, הרי זה מפני שאז יהיה גילוי אור הבלי גבול. אבל אף על פי כן, הרי זה בחינת אור בלבד, ולכן שייך בו חילוקי מדריגות ועליות.

מה שאין כן בעולם הבא תהיה העלייה בבחינת העצמות ממש, שבו לא שייך עניין של התחלקות, ובמילא לא שייך גם עניינים של עליות.

וזהו הטעם שהעולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתייה - כיוון שאז יתגלה תענוג העצמי, תענוג הפשוט.

אמנם, מבלי הבט על מעלת הגילויים ברוחניות, הן העליות לאין קץ שבימות המשיח, והן עולם הבא שלמעלה מעליות - לא מוותרים בני ישראל על הגאולה הגשמית כפשוטה, גאולה משעבוד מלכויות, וגאולה מעניינים המונעים לפרנסה ובריאות הגוף.

וכפי שמצינו בייעודי הגאולה שאמרו חז"ל "עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת", וכתוב "ביום ההוא יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן", אשר נוסף על העניינים כפי שהם ברוחניות, יהיו גם בגשמיות כפשוטם.

ואדרבה, דווקא בגאולה הגשמית יש מעלה יתירה - להיותה התחלת היציאה מהגלות, "מאפילה לאור גדול", שבה הוא עיקר השמחה והתענוג (מה שאין כן כל העניינים שלאחרי זה שלהיותם עליות בטוב גופא לטוב נעלה יותר, אין בהם שמחה ותענוג כל כך).

(נשיחת אחרון של פסח תשח"י. תורת מנחם - התוועדות ה'תשח"י חלק ב (כב), עמ' 247-248)

לדמות העיר בני-ברק

- לפי מה נקבע סדר חשיבות היושבים כש"היו מסובין בבני-ברק"?
- גם בבני-ברק יש לצפות למשיח • ישיבות מסוימות זקוקות שם לקו השמחה... • בני-ברק מפורסמת בשמירת השבת והקפדה בתורה ומצוות בכלל • מי שפסקו דין הלכתי שיש למסור שטחים - פוסקים כך גם על שאר ערי הארץ ו"בני-ברק" בכללן... • רשימה ראשונה

- איך זה שהושיבוהו באמצע והוא צעיר ביותר, דהרי כשנתמנה לנשיא היה בן יח שנים ולהירושלמי - בן טז שנה!

גדולי-ישראל בבני-ברק

תושב באר"שבע סיפר לרבי בימי מלחמת המפרץ (ביום י"ב בשבט תנש"א - במהלך חלוקת השטרות לצדקה) שאחיו מתגורר בבני-ברק וחושש מפחד הטילים, ורוצה לנסוע לבאר"שבע. הרבי הגיב ('זורע צדקות' עמ' 98-99):

הוא יודע מן הסתם - שהרי הוא אמר זאת ב"הגדה של פסח" - שבבני-ברק התגוררו אנשים גדולים ולא ברחו בגלל גויים. אם כן, עליו להמשיך גם כן בבני-ברק.. והעיקר שילמוד שם תורה ויקיים מצוות בהידור!

פיסקה זו שבהגדה-של-פסח הוזכרה בפי הרבי פעמים נוספות, כמו לדוגמה בדברי הרבי לאחד מרבני השכונות בבני-ברק בה' אלול תש"נ ('זורע צדקות' עמ' 146):

שיהיה בשעה טובה, ישנה הבטחה מאדמו"ר הזקן ומהבעל-שם טוב "יד החסידים על העליונה". ושיהיה "מסובין בבני-ברק כל אותו הלילה", ולדבר אודות משיח. אין צורך להמתין עד פסח, אפשר וצריך לעשות זאת כבר עתה - ודווקא בחודש

את העיר בני-ברק, מתקופת התנאים, מזכיר כל יהודי לבילי הסדר בעת אמירת ההגדה: "מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסובין בבני-ברק". לפיסקה זו מציין הרבי בהגדתו ("עם לקוטי טעמים ומנהגים") כך:

"בני-ברק - שם עיר (יהושע יט, מה). ויש לומר דמזכיר שם העיר שעלידידיה מובן הסדר שמונה אותם.. מקדים רבי אלעזר בן עזריה לרבי עקיבא מפני שהי[ה] ממשפחה מיוחסת ונשיא (תוספת ד"ה דחשיב - כתובות קה, א). ויש לומר דהא שמקדים רבי עקיבא לרבי טרפון (וכקושת התוספות בעבודה זרה מה, א) הוא מפני שאירע זה בבני-ברק שרבי עקיבא הוא מרא דאתרא שם (סנהדרין לב, ב)."

בהמשך ההגדה נאמר: "אמר רבי אלעזר בן עזריה (ברכות יב, ב ועוד)" והרבי מציין:

יש גורסין.. אמר להם רבי אלעזר בן עזריה ואם כן הוא המשך פיסקא הקודמת - ואפילו לגירסתנו גם-כן, יש לפרש שהיה זה במסיבת בני-ברק. ובאותו עניין כמעט כותב הרבי לאישיות מסוימת בכ"ט באייר תש"כ ('אגרות קודש' כרך יט, עמ' שכ"א-ב):

נעם לי לקרות מה שכתב על-דבר רבי-אלעזר בן-עזריה[ה]. ויש להוכיח דבמסיבת בני-ברק בודאי כבר היה רבי אלעזר בן עזריה נשיא, דאי לאו הכי



אלול, לא לדחות זאת למחר! -

ועוד באותו עניין (שם עמ' 18): בה' אלול תש"נ מסר הרבי להרה"ג ר' יעקב אשר קופלוביץ, רב שכונת נווה השלושה בעיר, דולר נוסף ואמר:

עבור הרב הגאון ר' משה לנדא שליט"א עבור כל ה"גוטע אידן" [=אדמורי"ם] בארץ הקודש, ובבני ברק במיוחד.

הנ"ל ביקש ברכה עבור בנו הלומד בתל-אביב ובא ללון מדי לילה בבני-ברק, והרבי הגיב:

יעזור השם-יתברך שהוא יהיה מאותם ש"היו מסובין בבני-ברק כל אותו הלילה" וימתין שם למשיח!

בתחילת השיחה ביקש ברכה עבור הרב לנדא, והרבי בירכו באריכות ימים ושנים טובות, ואמר שאיש לא יצליח לעקרו מתפקידו וממעמדו.

חסידי מביאים שמחה לבני-ברק...

הרבי היה שותף ותומך, מעודד ומייעץ לרבים ממוסדות התורה והציבור שבבני-ברק. כן עמד בקשר עם רבים מרבניה ואדמו"ריה, גדולי התורה, שביקרוהו ועמדו בקשרים עמו.

בהזדמנות (תורת מנחם ציון' כרך ב' עמ' 352) הפטיר הרבי בחיך שבזה שחסידות ויז'ניץ נמצאת בבני-ברק, היא מחדירה את עניין השמחה בבני-ברק, ששם דרושה ביותר הדגשת עניין השמחה, מכיוון שיש שם כמה ישיבות שהנהגתן בקו של עצבות כו' ("אומעדיקע ישיבות").

אחר-כך הזכיר הרבי שבין העניינים המודגשים ביותר בוויז'ניץ הוא גם עניין אהבת-ישראל. ועוד בתחום התורני-הלכתי:

בשבת פרשת ואתחנן תשמ"ה דן הרבי בנושא לקט ושכחה (תוך בירור השאלה מדוע בארץ, שנתחדשו בה במשך מאה השנים האחרונות מושבות וכפריים של בני-ישראל, לא השתדלו לקיים מצוות לקט שכחה ופאה) ובין השאר אמר: כאשר נוסדה העיר "בני-ברק", למשל, על-ידי יהודים חרדים, והיו להם שדות כו' - מדוע לא מצאו לנכון לקיים מצוות לקט שכחה ופאה?!

ואין לומר שלא מקיימים מצוות אלו במושבות וכפריים הנ"ל מפני שלכל-אחד ואחד מבני המושב

או הכפר יש שדה משלו, כך שאין שם עניים - דמכיוון שכאשר יבוא שם עני יתחייבו לתת לו לקט שכחה ופאה, אם-כן, מדוע לא יביאו עני ממקום אחר כדי לזכות בקיום מצוות לקט שכחה ופאה?! [הרבי מציין בשולי-הגיליון לדברי החתם-סופר בתשובותיו, שמסקנתו (דלא כהש"ך יו"ד סרמ"ד ס"ק א) שגם בארץ-ישראל אין צורך להניח לקט שכחה ופאה].

קשרי מייסד העיר עם הרבי

על ביקור של מייסד העיר בני-ברק, ר' יצחק גרשטנקורן, אצל הרבי, אנו למדים מאיגרת שכתב הרבי בשנת תשט"ו ובה נאמר ('אגרות-קודש' כרך יא עמ' רסו"ז):

לפני כשנה ביקרני הרב החסיד וו"ח אי"א נו"נ עוסק בצרכי ציבור בעל מרץ וכו' וכו' מוהר"ר יצחק שי' גרשטנקורן, מייסד בני-ברק באה"ק ת"ו ומחבר ספר "נעים זמירות ישראל" ועוד. והבטחתי לו לעורר את אנ"ש שי' לעזור לו בהפצת ספרו הנ"ל.

סוד התפתחות העיר

ביטוי נדיר נכתב פעם על-ידי הרבי בקשר לעיר זו, בכ"ז אלול תשי"ג ('אגרות - קודש' כרך ז' עמ' שפא), ואודות מייסד העיר:

ביקרני פעמים אחדות מר געשטענקארן שי', ואחד מנושאי שיחתינו היתה גם-כן התפתחות בני-ברק... ונוכחתי שבבני-ברק ה[ה] רצון אחד, ורצון זה היה - להתפתחות.

לאדם ששימש בתקופה מסוימת מנהל בית-ספר סוציאלי, כתב הרבי ('אגרות-קודש' כרך כה עמ' ו):

מובן שנעם לי במיוחד לראות מן הכתובת אשר דר הוא בבני-ברק, שתקוותי הזוקה שהוא סמלי לדירתו האמיתית שהיא בני-ברק, וברוחם ישפיע על המוסד, והבא לטהר הרי מסייעין לו.

מפורסמת בשמירת שבת קודש

בשנת תש"כ כתב הרבי ליהודי ('אגרות-קודש')



כרך יט עמ' רסז).

ב[ו] בענייני א[רץ] הק[ודש] ת[בנה] ו[תכונן] (כולל-
דבני-ברק) לא רק שחשר ה"דערהערן" [= הפנמה
(קליטה-פנימית)], כ[י] א[ם] גם שמיעה כפשוטה
אין אצלם, ואידי דטריד למיפלט לא בלע ואפילו
לא נגע בו.

להפוך כל מקום למקום תורה

את שאלת מגוריהם של אנ"ש פתר הרבי באופן
אישי לפי מצב השואלים, כך למשל:

"מקום דירתם לאחרי החתונה בשוועה [טובה]
ומוצ[לחת] - על פי מכתביו - קדימה לעיר בני-

ברק" - כותב הרבי למו"ה עזרא בנימין שוחט
בשנת תשכ"ו ('אגרות-קודש' כרך כד עמ' קט).

"בברכה (בקשר שעברו לגור בבני-ברק)
- שיהיה משנה מקום משנה מזל לטובה ולברכה

בגשמיות וברוחניות" - כתב הרבי ('אגרות קודש'
כרך כד עמ' טט) לאחד מאנ"ש שי."

האדמו"ר מסדיגורא שליט"א סיפר לרבי בשנת
תש"מ ('בצל החכמה' עמ' 89), שלמרות שקשה לו

לעזוב את תל-אביב בכל-זאת חושב הוא לעבור
לבני-ברק שהיא מקום תורה. הרבי תמה:

העובדה שתל-אביב איננה מקום תורה - מהווה
סיבה דווקא שלא לעזוב את תל אביב!

ולגבי העובדה שבית המדרש של אביו זצ"ל
יסדו בתל אביב אמר הרבי: צריכים אתם לדאוג

שיהיו לכם מוסדות גם בתל אביב!.. ובהמשך
הפטיר: איך זה שחסידים מאפשרים שתהיה כזו

קא-סלאקא-דעתך?...

מסירת שטחים (ח"ו)

עד בני-ברק...

בשיחותיו של הרבי על הסכנה שבמסירת שטחים
מארצנו-הקדושה לאומות-העולם מוצאים את

הרבי מזכיר לא פעם את העיר בני-ברק (הדוגמאות
דלהלן - לפי הספר 'קראתי ואין עונה'):

הדין הברור בשולחן-ערוך (הלכות שבת סימן
שכט) לפיו אין למסור שטחים לגוי - תקף בבורו-

פארק, קיו-גארדנס, ווליאמסבורג, קראון-הייסט
או בני-ברק - בכל מקום זה אותו דין (מוצאי שבת

פרשת ראה תשל"ח).

כיוון שכפי הכת[ו]בת דר הוא בבני-ברק,
הידועה ומפורסמת בשמירת השבת קודש אשר

בה, ובענייני ת[ורה] ומצ[וותיה] בכלל, וכיון שנאמר
ותשועה ברוב יועץ, הנה עליו להתייעץ עם ידידי

לאחר שיפרט להם המצב... והש[ם] ית[ברך] יתן
להם הרעיון הנכון איך לייעצו.."

בחלוקת השטרות לצדקה ביום ו' טבת תנש"א
ביקר גם הרה"ג ר' פרץ טוביה דייטש שליט"א,

אב"ד חליסה בני-ברק. בעת שעבר סיפר לרבי
שבכוונתו לפתוח בית מדרש בבני-ברק. הרבי

נענה ('זורע צדקות' עמ' 17):

שיהיה בשעה טובה, וכשיתווסף עוד בית כנסת
יבוא המשיח קודם. הוא ממתין שישלימו את

השיריים. בית הכנסת איננו שיריים אלא דבר שלם.
שיהיה בשעה טובה.

"יארץ ימים על ממלכתו. הרי יש לו קשיים"
- התבטא הרבי במענה לבקשת ברכה על-ידי בנו

של הרב משה אירנשטיין, ראש עיריית בני-ברק,
בכו"ס סלו תש"נ.

חרד לגורלה הרוחני

של בני-ברק

בחודש אייר תשל"ג ('אגרות-קודש' כרך כה
עמ' ריז) כותב הרבי לפרופ' הרה"ח ר' ירמיהו שי'

ברנובר:

לכתבו בהמשך למה שדיברנו, הקמת עיר בארץ-
ישראל שכל חי[יה] יהיו מבוססים על התורה ועל

המצוה, וכותב הסברה שתה[יה] עיר של אקדמאים,
יש להיזהר אפילו בדיבור על דבר זה, שלא יטילו

אימה ופחד במשרדים מסויימים שבדעת הארגון
או בדעת חב"ד לבנות ולכונן עיר כזו, שאז עלול

שלא ירצו לעזור בכלל, כיוון שיתנגדו ביותר לעיר
דתית מסוג זה. וכמו שנראה שאפילו בנוגע לעיר

בני-ברק מחפשים כמה דרכים ותחבולות לשנות
ח[ס] ו[שלום] ההנהגה שהיתה בה עד עתה.

השתדלות של הרבי לטובת ענייני העיר נמצאת
במכתב שכתב לרבה של בני-ברק, הגה"ח רבי

יעקב לנדא ('אגרות - קודש' כרך כו עמ' קסו)
בשנת תשכ"ט:

כפי שראיתי, הדיבור כאן עם פ[לוני] וכיו[צא]



אביב, מבני־ברק, ולהתיישב".

אפילו בנוגע להתיישבות בירושלים העתיקה - הסביר הרבי במוצאי שבת פרשת בראשית תשל"ט - כל אחד מבין, שאם לא מיישבים את ירושלים העתיקה - הרי שאז לא ניתן לטעון לבעלות בתל־אביב כפר חב"ד ובני־ברק. כלומר, למרות שבדיבור אומרים שרוצים להחזיק בירושלים העתיקה (ומסרבים למוסרה לצד שכנגד), אך למעשה לא מניחים להתיישב בה - הרי נוכחים כל אומות העולם ש"אתי מעשה ומבטל דיבור!"

הסבורים שלאור ההלכה צריכים להישמע לטענות הערבים ולמסור להם את כל השטחים אותם הם דורשים (בגולן, יהודה ושומרון וכיוצא בזה) - פוסקים את אותו דין גם על הרי־הבית, ירושלים העתיקה, ירושלים החדשה, בני־ברק, כפר חב"ד קרית צאנז וכל חלקי ארץ־ישראל - כך התבטא הרבי בשיחת מוצאי ל"ג בעומר תש"מ.

ובדומה לכך בשבת פרשת בא תשמ"א:

ואם סוברים אותם יהודים שצריכים למסור להם את כל מה שהם תובעים - יש, אפוא, למסור את רמת הגולן, יהודה ושומרון, ירושלים העתיקה, תל אביב, חדרה, בני־ברק וכפר חב"ד!....

"אם זה עניין של פיקוח־נפש, הרי יש להחזיר גם את ירושלים החדשה ירושלים העתיקה, בני־ברק וכפר חב"ד - הכול כדי לא 'להתגרות' בגוי" - אמר הרבי במוצאי שבת פרשת חיי שרה תשל"ט.

מסירת השטחים הנמצאים ליד תעלת סואץ תקשה (והרבה יותר מכך) על הגנת היהודים המתגוררים בכפר חב"ד, בני־ברק, מאה שערים, חדרה ועין־חרוד ובכל מקום בו מצויים יהודים! (כ"ף מנחם־אב תשל"ו).

"על־ידי מסירת ימית מתקרבים הערבים עוד 10 קילומטרים לתל אביב לבני־ברק ולכפר חב"ד" - התבטא הרבי בחול המועד פסח תשמ"ב בפני הרב יאלעס זצ"ל ('בצל החכמה' עמ' 168).

שנתיים לפני כן, במוצאי שבת פרשת ויקהל־פקודי תשל"ט, אמר הרבי אותם דברים:

מסרו עוד שטחים שיקרבו את מצרים לירושלים, בני־ברק, כפר חב"ד ותל אביב במאות קילומטרים.

כנגד אותה גישה קבע הרבי בנחרצות במוצאי שבת פרשת ויצא תשל"ח:

כאשר יעמדו נציגי ישראל בתוקף ויאמרו שאי־אפשר למסור אף שעל מיהודה ושומרון, כי על־ידי זה מעמידים בסכנה יהודים שנמצאים בירושלים, בני־ברק, חדרה, חיפה, תל אביב וכפר חב"ד ובכל ארץ־ישראל - ממילא יהיו ארצות הברית וברית המועצות מאוד מרוצים...!

בי"ט כסלו תשל"ט דיבר הרבי על הצורך ביישוב מייד של כל השטחים בבת אחת - והסביר שיש עשרות אלפי יהודים החיים בארץ־ישראל, המוכנים ורוצים להתיישב בכל השטחים "אלא שהעומדים בראש מעכבים אותם.. לצאת מתל

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 03-9607588, שלוחה 130

דין ומשפט על המשכת אלקות

אצל מי היתה הזזה באמת

א. עד עתה היה עדיין [זמן] ה'מקיפים': ראש השנה, יום הכיפורים, סוכות עד שמיני-עצרת, ושמחת תורה שגם הוא בכלל שמיני עצרת.
ב'מקיפים' עדיין איננו יכולים לדעת בכירור. ייתכן והוא הזיו משהו [אָ קרים גיטאָן] במשהו. אך זה לא יותר מאשר הזזה [.] .

יש מי שטבעו הוא כמי שלא נוגע לו דבר. וכאשר אצלו 'זו' משהו, זהו אכן דבר טוב. אך אני לא יכול לדעת. ייתכן ואין זו אלא הזזה קטנה, אך מכיוון שאני צריך לדון אותו לכף זכות - 'והוי דן את כל האדם לכף זכות' - אני מעריך שהוא מאותם אנשים שטבעם אינם מתפעלים, ואם כן, כאשר אדם זה 'כופף' את עצמו, היה זה כתוצאה מהתעוררות אמת שהיתה לו. דבר זה נחשב אצלי כאחד שצועק ומתפעל, כי מכיוון שטבעו אינו מתפעל, הגה כאשר נעשה אצלו 'הזזה' - הרי שה'לא טוב' הרוחני שלו נגע לו עוד יותר מאשר זה שצועק כ'כרוכיא'.

מאידך, מכיוון שחייב אני ללמד עליו זכות, איני יכול לדעת האמת, לכן נשאר הדבר כהפקר לראות כיצד תפתח בהמשך. הוא עצמו יכול להטעות את עצמו, הרי עשה רק 'הזזה' קטנה והוא כבר יוצא ידי חובתו בזה. והוא - מרמה את עצמו אף יותר: כי אני מביט עליו כפי שהזולת מביטים עליו, אך הוא הרי קרוב לעצמו, ודאי שיכול הוא 'לרמות' את עצמו.

אך כאשר לא ירצה לרמות את עצמו, יכול הוא לדעת את האמת. אנו איננו יכולים לדעת, אך הוא כן. מאידך, מי שרוצה לרמות את עצמו - יכול, אך בפנימיות העניינים, כאן הדברים כבר ידועים.
עלי להוסיף לכם על הנאמר: גם למעלה הדבר הוא כך. בזמן ה'מקיפים' עדיין הדברים לא ידועים. הוא - הקב"ה - כביכול גם אינו יודע, שהרי "כי עמך הסליחה", הסליחה מופקדת אצלך מראש-השנה ועד יום-הכיפורים, הרי לא יודעים עדיין כיצד יתנהגו איתו.
- לא מדברים על פי "דעת עליון", שהרי שם ודאי הכול ידוע, אלא מדובר בידעיה הכללית.

מלמעלה מחכים ומצפים שיעשה תשובה

ב. הרי נאמר "כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב", שיש דין ומשפט על האלקות שביעקב, כמה גילוי אלקות יומשך לו בקיום התורה והמצוות שלו בכל ימות השנה. כי עיקר הדין ומשפט הוא על החיים הרוחניים - לא על החיים הגשמיים בלבד - אלא על החיים הרוחניים. נכון אמנם שגם על החיות שבגשמי, אך העיקר הוא על החיות הרוחני, כי נשמות מצד עצמן אינן שייכות לגשמיות.
[.] אך זה תלוי בהעלאת מ"ן [=מייין נוקבין, התעוררות מלמטה], שזהו לפי ערך העבודה בשנה שעברה, ובאופן עליית התורה ומצוות שנעשו אז. אם זה כראוי, הרי שיומשך טוב גם בעתיד. לפי אופן עבודתו בשנה שעברה בקיום התורה והמצוות ובעבודה בהתבוננות ובהזדככות, כך יומשך לו גם להבא.
אך כשיודע שבשנה שעברה לא היה זה כראוי, על כך יש לעשות תשובה. שהרי באמת היה צריך לעוברו ולהמשיך אלקות, והוא לא עשה, אמור הדבר לגרום לו להרגיש לא-טוב מזה, ועל ידי זה נמשך לו מלמעלה.

(שמחת תורה תרס"ד. ספר השיחות "תורת שלום" מכ"ק אדמו"ר הרשב"ב נ"ע, עמ' 13 - תורגם מאידיש)

פרשת בראשית

בראשית (א,א)

"בראשית" נמי מאמר הוא (ראש־השנה לב)

מדוע לא נאמר במפורש "ויאמר" גם במאמר זה?
 איתא בספרי המקובלים, שתחילה האציל הקב"ה את האותיות, כנאמר, "בראשית ברא אלוקים את" - קודם נבראו האותיות מא' ועד ת', ועל־ידי האותיות ברא ה' את כל העולם.
 נמצא שהבריאה הראשונה, היינו האצלת האותיות, היתה במחשבה בלבד, ללא אמירה (כי אמירה אפשרית רק לאחר שיש אותיות). משום כך לא נאמר בכריאה הראשונה "ויאמר", כי לא היתה על־ידי מאמר ודיבור, אלא בבחינת מחשבה.

(אור־תורה בראשית דף ב עמ' א)

בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ (א,א)

"בראשית" - ראשית ותחילת עבודת ה' היא,
 "ברא אלוקים" - לגלות ("ברא" מלשון גילוי, כמאמר (חולין מג) "שמה הבריא", היינו שמה ניקב ויצא לחוץ) את שם אלוקים,
 "את השמים ואת הארץ" - המצוי בתוך השמים ובתוך הארץ.
 ראשית עבודת האדם לבוראו היא, לגלות את האלוקות המוסתרת בעולם ("עולם" מלשון העלם).

(כתר־שם־טוב - הוספות סימן ד עמ' 10)

* * *

"בראשית" - ב' ראשית, התורה וישראל.
 "ברא" - לשון בריאות,
 "אלוקים" - בגימטרייה "הטבע".
 "בראשית ברא אלוקים" - בני־ישראל, על־ידי העבודה בתורה ומצוות, "מבריאם" את הטבע, בכך שהם מגלים את תוכנו הפנימי ואת תכלית בריאתו.

(ספר המאמרים תרצ"ט עמ' 72)

* * *

"שמים" - ענינים רוחניים.
 "ארץ" - ענינים גשמיים וחומריים.
 "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ" - על היהודי לזכור תמיד שכל מה שיש לו, הן הרוחניות שלו (תורתו וחכמתו) והן הגשמיות שלו (עושר, בריאות וכדומה) - הכול בא לו מאת הקב"ה. אל לו לאדם לשגות ולחשוב ש"כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" - אלא כשם שהקב"ה בורא את העולם כולו בכל רגע, כך הוא בורא גם את ההשפעה הפרטית הנשפעת לו.

(ליקוטי־שיחות כרך ב עמ' 437)

* * *

"בראשית" – דבר ראשון על אדם לדעת כי:
"ברא אלוקים את השמים ואת הארץ" – הקב"ה ברא את העולם ומלאו וממילא הוא בעל-הבית היחיד בתבל כולה. אולם,
"וחושך על פני תהום" – החלק שהקב"ה הועיד לאדם לתקן עדיין שרוי בחושך ועל האדם לתקנו ולהאירו. זאת על-ידי,
"ויאמר אלוקים" – כשאדם לומד תורה – **"ויאמר"**; ומקיים את מצוות ה' יתברך, שרובן ככולן נתלכשו בדברים גשמיים וטבעיים – **"אלוקים"** (שבגימטרייה "הטבע"). אזי,
"יהי אור" – חושך העולם מתהפך לאור.

(ליקוטי שיחות כרך ד 1247)

* * *

כשעומדים בראשית יסודו של מפעל חיובי, הן מפעל בעל אופי רוחני ("שמים") והן מפעל בעל אופי גשמי ("ארץ"), ונתקלים בקשיים – המסוגלים לרפות ולייאש את ידי העוסקים בדבר – אומרת התורה, **"בראשית ברא אלוקים!"** הקב"ה הוא אשר בורא ויוצר את הדבר. אלא שרצונו של הקב"ה הוא שהדבר יעשה על-ידי אנשים מסוימים, ובהם בחר להיות שלוחי דרחמנא ועושי רצונו. אי לזאת, גם כאשר בראשית הדרך נראה המצב כ"תוהו ובוהו וחושך", עד שנדמה כי אי-אפשר לפעול דבר – יש להתחזק במידת הביטחון ולזכור שכפי שבתחילת הבריאה שררו חושך ותוהו ובוהו ועל-ידי דבר ה', **"ויהי אור"**, הופיע האור במקום החושך ואת מקום התוהו ובוהו תפס סדר מסודר – כן יהיה במפעל המוקם.

(ליקוטי שיחות כרך ב עמ' 657)

ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור (א,ג)

הצדיקים נקראים בשם "אלוקים", כנאמר (שמות ז), **"ראה נתתיך אלוקים לפרעה"**.
"ויאמר אלוקים יהי אור" – כאשר הצדיק רואה שחסר לאדם דבר-מה בגשמיות או ברוחניות, ואומר (מברך, גזר) **"יהי אור"**, אזי:
"ויהי אור" – אמירתו מתקיימת.

(כתר-שם-טוב סימן שנ"ה דף נג עמ' א)

* * *

חז"ל אמרו (מגילה י): **"כל מקום שנאמר 'ויהי' – אינו אלא לשון צער"**. לכאורה צריך להבין מהו הצער בבריאת אור?
ההסבר הוא: כרי שיתווה מאורו יתברך הבלתי-גבול – אור מוגבל, שיהיה לפי יכולת הקיבול של העולם, מוכרח להיות "צמצום". לכן נאמר **"ויהי" לשון צער**, כי הצמצום נראה כמו צער לעולם, מפני שהוא בדוגמת מסך המסתיר ומחשיך את האור הבלתי-גבול.
אך לאמתו של דבר, הצמצום הוא לטובתנו ולתועלתנו, כי על-ידו דווקא אפשר שיתווה אור מוגבל. זהו שנאמר **"ויאמר אלוקים יהי אור"** – על-ידי שם **"אלוקים"**, המורה על מידת הדין והצמצום, נעשה אור כזה שהוא מדורד ומוגבל, והעולם יכול לקבלו.

(אור-תורה בראשית דף ב' עמ' א')

הבהוב הנרות / היתר יציאה מאה"ק / נוסח חב"ד ותפילת ש"ץ בנוסח אחר

הבהוב הנרות / היתר מרב ליציאה מאה"ק

א. ב'התקשרות' (גיליון תרפ"ב עמ' 19) בעניין הבהוב הנרות, מובא הסיפור מהגמרא בתענית שרבי חנינא בן דוסא ראה את בתו עצבה כיוון שטעתה והדליקה נר שבת בחומץ, ואמר לה "מי שאמר לשמן וידלוק, הוא יאמר לחומץ וידלוק", והוסבר בסוגריים "הרי שהבת הדליקה נר לשבת", אבל כוונת הרבי בזה במענה לפנייה דלעיל היא להוכיח שהאב אינו חייב לתקן את נרותיה של הבת, מכיוון ששם מסופר שהבת בעצמה "תיקנה" (הכינה) את הנרות, ולא אביה! ופשוט.

ב. בנוגע ליציאה מאה"ק - בשיחות המובאות ב'בירור' (שם עמ' 20) משמע שהרבי חוזר על הוראה שניתנה בעבר, ואכן שמעתי שבשנים הראשונות¹ פורסמה בריכוזי אנ"ש (כנראה ע"י הרה"ח ר' אפרים וולף ע"ה) הוראת המזכירות, שלשם כך יש לקבל היתר מרב.

הרב ישראל הרשקוביץ, רב קהילת חב"ד, אופקים

תפילה בלחש בנוסחנו, ובקול – בנוסח הציבור

באגרות קודש כרך י' עמ' רח, במענה לאחד מאנ"ש ש"לפעמים מוכרח לירד לפני התיבה בבית הכנסת אשר מתפללים שם לא בנוסח האר"י", מביא הרבי בהערה את דעת שו"ת משיב דבר (להנצי"ב) סי' יז, שיתפלל בלחש כרגילותו ובקול רם כהציבור. ומסיים "וצריך עיון גדול, דאין זו הכנה לתפילה בתור ש"ץ, ואדרבה - שו"ת נזר הקודש ח"ב או"ח סי' יב" עכ"ל.

ב'התקשרות' גיליון תרפ"ד עמ' 16 הערה 4, כתב הרב גינזבורג שי' על ה'צע"ג' שהוא של שו"ת נזר הקודש, ולא של הרבי, "דלא כמו שכתב בגיליון תקל"ד". כנראה שלא השיג הנ"ל את הספר 'נזר הקודש', ממנו יוכח שהקושיה בנידון אינה מופיעה שם כלל. ואעתיק בזה מה שרשמתי אצלי בשולי מאמרי שהופיע

1) נשמח לדעת פרטים מלאים ככל האפשר - המערכת.



באדיבותכם בגיליון תקל"ד:

"משמעות הדברים היא שה'צע"ג' מיוחס לשו"ת 'נזר הקודש' (לה"ר משה ראזין, נ.י. תשי"ג). אבל שם מסיק [רק] שאין איסור של 'לא תתגודדו' בש"ץ המתפלל נוסח האריז"ל בבית הכנסת של נוסח אשכנז. ואילו ההערה הנ"ל של "אין זו הכנה..." אינה מופיעה שם כלל, ואם כן צריך לומר שהציון לשו"ת נזר-הקודש הוא על כללות הנושא, וה'צע"ג' היא של כ"ק אדמו"ר בעצמו"².

ברם, טענת "אין זו הכנה..." כבר כתבה האגרות משה (או"ח ח"ב סי' כט), ולכן מסיק האגרות משה שגם בתפלת לחש על הש"ץ להתפלל בנוסח הקהל, אם כי ה'שערים מצויינים בהלכה' על הקיצור שולחן ערוך (סי' כו ס"ק ג שמציין באג"ק שם, ובקו"א שם) מביאו ומשיב על טענותיו של האגרות משה [ומביא שכבר פסקו כדעת הנצי"ב בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ג ח"א סי' רמז), ושיבת ציון (סי' ה)]. ואם כן צריך-עיון-גדול אמאי לא אשתמיט באגרת קודש זו לומר שקושייתו זו של "אין זו הכנה..." כבר הקשו באחרונים שציטט בספר 'שערים מצויינים בהלכה'³.

הרב לוי יצחק ראסקין, דומו"צ דקהילת חב"ד, לונדון

(2) **הערת המערכת:** המסתכל בפנים המכתב באגרות קודש, יראה מקף גדול (המשמש כסוגר) לפני הציון לשו"ת נזר-הקודש, ואולי קאי על הכתוב בפנים המכתב בסופו "לעשות מחלוקת בשביל זה אין כדאי [=הציון להערה זו], כי יצא שכוונו בהפסדו...", ואכן [לאחר שהביא הרבי את הפירוט המוצעים לנושא באחרונים, מסיים בכך אשר] בשו"ת נזר הקודש מדובר על העניין שלא לעשות מחלוקת, עיי"ש.

(3) **הערת המערכת:** היחיד מהמובאים שם שמוזכר טענה זו במפורש הוא ה'אגרות משה', שהיא תשובה משנת תשכ"ד (דהיינו 9 שנים אחרי תאריך אג"ק זו - תשט"ו!). והנה הרב ראסקין ש"י ציין במכתבו ל'קונטרס אחרון' ושל ה'שערים מצויינים בהלכה', אבל במהדורה שתחת-ידי (משנת תש"ל) אין לחלק זה (כרך א) קו"א כלל, וגם העמוד שאליו ציין הרבי (קיב) אינו מתאים למהדורה זו (בה נמצא הנושא בעמ' קלח), ומסתבר שחלו שם הוספות רבות ממהדורה אחת לחברתה, וכמוכן גם תשובת האג"מ נכנסה שם רק במהדורה מאוחרת יותר. ובודאי אפשר למצוא בספריית את כל המהדורות של הספר.

מקרא בליל הושענא רבה

תהילים בעשרת ימי תשובה ומקרא בליל הושענא רבה

כתוב בספר המנהגים¹:

"ידוע אשר בלילה - החל מצאת הכוכבים² עד אחרי חצות לילה, אין אומרים תהילים (ובכלל זה - שיעור תהילים החודשי), אבל אומרים שיעורי חומש³ ותניא - לבד⁴ מראש-השנה, עשרת-ימית-תשובה ויום-הכיפורים והושענא רבה⁵ (והושענא-רבה - גופא - לאחרי חצות)⁶."

והנה התאריך בשולי ה'פתח דבר' של 'ספר המנהגים' הוא: ח"י אלול ה'תשכ"ו. ובספר 'מקדש מלך'⁷ מופיע דיון בנושא מסעודת הושענא-רבה תשכ"ז, דהיינו - לאחר פרסום ספר המנהגים, כדלהלן:

"כ"ק אדמו"ר שליט"א: לכאורה תמוה, איך אמרו תהילים לפני חצות, הרי יש שקלא וטריא בזה בקשר עם מה שאיתא בכתבי האריז"ל⁸ שלא לאומרם לפני חצות?..."
ובהמשך, "שואל אחד המסובין: מתי יכולים לומר תהילים בכלל?
כ"ק אדמו"ר שליט"א: רק⁹ בראש-השנה וביום-הכיפורים יכולים לומר לפני חצות¹⁰.
ר' זלמן דוכמן: מה בעניין לימוד חומש עם רש"י בלילה?
כ"ק אדמו"ר שליט"א: אף שגם בזה יש (ועיקר) שקלא וטריא וכו"¹¹. ואע"פ שלא שמעתי - נוהגים שאת השיעורים דחומש (ותניא) אומרים (גם) בלילה¹². "עד כאן.
ועדיין צריך עיון בקשר לעשרת-ימית-תשובה והושענא-רבה.

1 עמ' 20. ובשולי הגיליון נסמן מקורו: "הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א".

2 וזו המשמעות במכתב המובא בשערי הלכה ומנהג או"ח ח"א עמ' קצא "שאין אומרים תהילים מלאחרי [=סיום] שקיעת החמה".

3 וכן בשערי הל' ומנהג שם, בתשובות השניה והשלישית באותו עמוד, מסתייג רק מאמירת תהילים ולא מאמירת שיעור חומש בלילה.

אף שגם זה 'מקרא', ואף לא סייג שזהו דווקא כשיש פירש"י על פסוקים אלו, או על-כל-פנים על חלקם.

4 ומכאן שאין נוהגים כדעת ה"בן איש חי (שנה א' ס"ז) שאין קפידא בזה בלילי שבת ויום-טוב.

5 בשערי הלכה ומנהג שם נזכרו רק ראש-השנה ויום-הכיפורים.

6 לכאורה, הרי את ספר 'משנה תורה' אומרים קודם חצות.

7 ח"ב עמ' 390.

8 בהערה 3 שם: ראה שו"ת חיים שאל (להחיד"א) ח"ב סכ"ה. וראה הנסמן בספר 'בצל החכמה' עמ' 219 הערות 115-116. שו"ע הקצר

(וייס) פמ"ח ס"ב (ובהערה 9 שלו).

9 בהערה 4 שם: ראה גם אגרות קודש חלק ח עמ' שכט. לקוטי שיחות חלק יח עמ' 435.

10 בהערה 5 שם: ראה גם אגרות קודש חלק יג עמ' קס (בשם כ"ק אדמו"ר מהר"י"צ נ"ע).

11 בהערה 6 שם: ראה בספרים שנשמנו לעיל הערה 3 (הובאה לעיל הערה 8).

12 בהערה 7 שם: בלקוטי שיחות חלק יח (הנ"ל הערה 4) "בדלא אפשר". ובאג"ק ח"ח עמ' לא: שבזמנו זה כמה מקילים בהעניין

דלימוד מקרא בלילה.

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת בראשית¹

כ"ד תשרי, מברכים החודש מרחשוון

לאמירת כל התהילים בציבור⁶. אחרי אמירת כל התהילים, יאמר מי שאין לו הורים קדיש יתום. ואם יש חיוב – יארציט או אבל – יאמרו קדיש אחר כל ספר, ויאמרו תחילה (לפחות) – יאמרנו האומר קדיש⁷) את ה"יהי רצון" שאחרי ספר זה. אחרי כן ילמדו כשעה⁸ מאמר של חסידות שיהיה מובן לכולם, ואחר כך התפילה⁹.
 "דבר אמירת תהילים האמור, אינו שייך לאיזה נוסח... ומצד אהבת ישראל... עלינו להשתדל בכל מיני השתדלות, אשר יוקבע בכל הבתי-כנסיות באיזה נוסח שיהיה"¹⁰.

* ביום זה אמר הרבי את הקדישים בשלוש התפילות, כיוון שהוא יארציט הרבנית מרת רחל הי"ד, אם הרבנית מרת חנה ע"ה אימו של הרבי, וכן יארציט של הרה"ח ר' דובער הי"ד אחיו של הרבי².
 * ידוע פתגם רבותינו נשיאנו³: "אזוי ווי מען שטעלט זיך שבת בראשית, אזוי גייט א גאנץ יאר" [=כפי שמתייצבים בשבת בראשית, כך נמשכת כל השנה].

קידוש: למנהגנו, נזהרים גם בארץ הקודש שלא לקדש כליל שבת ב"שעה השביעית"⁴.
 השכם בבוקר⁵ יתקבצו אנ"ש לבית-הכנסת

6) "כך היתה התקנה, ולא כ'שפיץ חב"ד' שחושבים שמכיוון שהם עוסקים בחסידות – אינם צריכים לבוא לאמירת תהילים, כי בזמן שהוא עוסק בלימוד החסידות או שהוא "מייחד ייחודים" או שהוא בעצמו אינו יודע מה הוא עושה, ממילא אומר הוא תהילים בפני-עצמו "מורם מעם"; לא כך היתה התקנה, אלא צריך לומר תהילים בציבור דווקא, יחד עם כל ישראל. שבהמשך לזה היא גם התקנה השניה – התוועדות שלאחר התפילה, שענין התוועדות הרי הוא מייסד על אהבת ישראל... שבזמן התוועדות אומרים 'לחיים' ומברכים איש את רעהו..." (משיחת שבת בראשית (התוועדות א) תשכ"א). נדפס גם בס' "דעם רבינ'ס קינדער" עמ' תלב).
 7) הרבי לא נהג לומר 'יהי רצון' אחר אמירת כל ספר שבת-הילים ('יא שאמרו פ"א בסוף כל התהילים. ואז צריך לומר זאת כמובן בלשון רבים, כי כולל כל הספרים), וגם כאן הציע אמירתו רק כדי ליישב יותר אמירת קדיש על כל ספר, ומשמע שלא זאת אינו נאמר.
 את אמירת הפסוקים הנדפסים בספר התהילים לאומרם לפני ואחרי אמירת תהילים לא גרס הרבי כלל (ראה צילום כ"ק בשבועון 'כפר חב"ד' גיליון 789 עמ' 17, ומשם ב'התקשרות' גיליון תמה, וגיליון תפד עמ' 17).
 8) "בכנופיא בבית-הכנסת דווקא" (בכל שבת) – אג"ק כ"ק אדמו"ר מהורי"צ ח"א עמ' רפא.
 9) כל הענין – ספר המנהגים עמ' 30.
 10) כ"ק אדמו"ר מהורי"צ נ"ע – אג"ק ח"ב עמ' תקכד. קובץ מכתבים שבסו"ס תהלים אהל יוסף יצחק עמ' 192. וכן באג"ק של הרבי כרך ה עמ' לג. ובשיחת ש"פ פקודי תשכ"ז (הובא גם

1) **לבני חו"ל:** בתפלת מעריב לשבת מתחילים: 'מומור לדוד הבנ...! ב'לכה דודי' אומרים: 'בשמחה ובצהלה'.
 2) 'אוצר' ס"ע שצ. לענין היארציט של ר' דובער, כתב בס' 'תולדות לוי יצחק', מהדורת תשנ"ה, ח"ב עמ' 441, שכנראה זהו יום שנקבע ע"י הרבי ולא יום הפטירה ממש.
 3) לקוטי-שיחות כרך כ עמ' 556, וש"נ. וב'אוצר מנהגי חב"ד' ר"ע ת' מוכיח מלקוטי-שיחות כרך י' עמ' 190, שגם מוצאי-שבת בכלל זה. (עוד בקשר לשבת בראשית: סה"ש תש"ד עמ' 44. התוועדות תשנ"ב ח"א עמ' 188).
 4) דהיינו בארה"ק מהשעה 17:40 עד השעה 18:40 (בשעון חורף). ראה שו"ע אדה"ז סי' רעא ס"ג. 'קיצור הלכות' שם ס"ז ובהערות. שערי הל' ומנהג או"ח ח"א סי' קמא. 'התקשרות' גיליון שעט עמ' 16.
 5) אמירת תהילים אינה דוחה תפילה בציבור (קובץ רז"ש עמ' 30), והמאחר – ישלימנה בהקדם (בקובץ היכל מנחם ח"ג עמ' רס; אחר מנחה, ואם לאו – ביום א'. וראה איגרות-קודש אדמו"ר מהורי"צ, כרך ג עמ' תקעח. מאידך, היו מענות שונים ביחידות, לאלה שאינם מספיקים לסיים את כל התהילים בשבת מברכים: בס' "דעם רבינ'ס קינדער" עמ' תלד, וכן בס' 'דיני ומנהגי ראש חודש - חב"ד' עמ' ז הערה 26 בד"ה ושמעתי, וצריך ביאור. ואולי אלו הוראות פרטיות במצב מיוחד).



בדרך כלל, יש לסדרה באופן שיוכלו להמשיכה בביתם עם בנייהבית. הנשים והבנות יסדרו התוועדות לעצמן בשבת, או במוצאי שבת¹⁶. בשבת בראשית היו החסידים נוהגים להתוועד 'בחילא יתיר'¹⁷.

בהתוועדות שבת בראשית תשי"ז, ציווה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לגבאי בית-הכנסת, למכור, כבכל שנה, את העליות של כל השנה, הגבהה וגלילה. בשנים מאוחרות יותר נהגו למכור מצוות נוספות, עד שבשנים האחרונות נמכרו, בין השאר: הוצאת הספר-תורה והכנסתו; עליות 'חזק'; 'נר למאור'; 'יין לקידוש' (=הוצאות ההתוועדות של הרבי)¹⁸. בתפילת מנחה אין אומרים "צדקתך". במוצאי שבת בראשית מכריזים שוב¹⁹: "ויעקב הלך לדררכו"²⁰.

ההפסקות בין העולים: הבעל-קורא בבית חיינו, הרה"ח ר' מרדכי שוסטערמאן ע"ה, קרא כנרפס בחומש 'תורה תמימה' – החמישי מסיים: "ואחות תוכל-קין נעמה" (ד, כב); והשישי: "לקח אותו אלוקים" (ה, כה). הפטרה: "כה אמר... יגדיל תורה ויאדיר" (ישעיה מב, ה-כא)¹¹. נכון לדעת זמן המולד לפני ברכת החודש¹². המולד: יום ה' לפנות ערב, שעה 5:10 וחלק אחד. מברכים החודש מרחשוון¹³: ביום השישי וביום השבת-קודש. אין אומרים "אב הרחמים"¹⁴. שבת מברכים היא יום התוועדות. ההתוועדות – בבית-הכנסת¹⁵. זמנה – בהתאם לתנאי המקום⁹.

בס' 'דעם רבינ'ס קינדער' (ס): "כשיבוא משיח, לא יידע שום קונצים' אלא ידרוש "אלה פקודי המשכן"... – כתוב בפתק: על כמה יהודים פעלת שיגיעו לומר את כל התהילים בשבת מברכים?".

11) ספר המנהגים עמ' 32. ב'ספר ההפטרות' הוצאת קה"ת, ובכ"מ, מסופר שבשנה מעוברת נהג הרבי לסיים עד "ואחרי לא יהיה" (כמנהג הקבוע של האשכנזים), ובחומש 'שי למורא' אף ציין שכן הוא "מנהג חב"ד בשנה מעוברת". וחבל שלא הזכירו מפורשות מה שמופיע ביחוד שנסמנו בס' ההפטרות שם בשוליהגיליון ('תורת מנחה – התוועדות' כרך ח"י עמ' 107, שיחת שבת בראשית (ב) תשד"מ ס"ב ועוד. וראה גם ביומן שבסו"ס שיחות-קודש תשל"ח, מהדורת תשס"ב עמ' 394) שכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ שנהג כך, הורה כן לרבי, אבל אמר לו שאין זו הוראה לרבים, וכך מופיע גם ברשימות' חוברת קיג ס"ע 17 – רשימות היומן' ס"ע שדמ.

12) סידור אדה"ז. ולכן נהגו להכריז זאת באותה שעה ברבים, ראה ליקוטי מהרי"ח (בראש ח"ג, בהשמטות לח"ב פח, ב), ושערי-רחמים על השערי-אפרים ש ער י ס"ק מז. הש"ץ עומד, זכר לקידוש החודש, שבו ראש ב"ד עומד ואומר 'מקודש' וכל העם עונים אחריו (מג"א ס' תיז ס"ק א), והציבור עומדים אגב חביבותא (שערי-רחמים שם ס"ק מג, אבל לא מן הדין, אף שהמנהג [כמ"ש בקצות השלחן ס' פג בבדה"ש ס"ק י, משערי אפרים שם סל"ו] שהש"ץ אוחז או ס"ת בידו, ראה משנה-ברורה ס' קמו בשערי-הציון ס"ק יח).

13) כן הוא האיות, כנפסק בשו"ע אה"ע ס' קכו ס"ז בהג"ה ונו"כ ("מרחשוון" תיבה אחת, וכן הוא ברוב מכתבי רבתינו נשיאינו מחודש זה, ולא כמופיע בלוח כולל-חב"ד "מר-חשוון". 'חשוון' המופיע בסידורי תורה-אור ותהלת ה' בברכת החודש, ובלוח היום יום וכדומה במשך החודש – אינו אלא קיצור).

14) סידור אדה"ז.
15) היום-יום, ל' בניסן.

16) ליקוטי-שיחות, כרך טז עמ' 523.

17) ספר-השיחות תש"ה עמ' 64.

18) 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' שצו. (אף שנפסק בשו"ע אדה"ז סי' שו סט"ז רק ש"אפשר ליישב המנהג בדוחק" לעשות 'מכירה פומבית' בשבת, עיי"ש. וראה המובא בכף החיים שם ס"ק מב). ובסה"ש תש"נ ח"א עמ' 83 נתבארה שייכות העניין לשבת בראשית דווקא.

19) ליקוטי שיחות כרך כ עמ' 269.

20) לעניין המראה במטוסי אל-על מכל מקום, או בכל מטוס משדה תעופה בארה"ק, במוצאי ש"ק – ראה 'כפר חב"ד' גיליון 398 עמ' 31, שהרבי עורר את הרה"ח ר' אברהם שי' סלמון מראשון-לציון שיש 'שאלה' בזה, ומתברר שלמרות שהרבי דיבר, כדרכו, על 'שאלה' ולא על איסור ממש, הרי בפועל הסביר זאת לעיתונאי מר יצחק שי' הילדסהיימר באריכות עד שערכו והפסיד את הטיסה במוצאי ש"ק, בשעתו. ואם בניו יורק כך, בארה"ק על אחת כמה וכמה. הכנה רגילה של מטוס נמשכת כשלוש שעות, וניתן היה לחשוב שלא לאסור ביהודי יותר מאשר בנוי 'בכדי שיעשו' (ראה קצות השלחן ס' קכד בבדי-השלחן ס"ק ה בשם שו"ת כתב סופר או"ח ס' ג), אבל הרבי דיבר גם על טיסות שהיו בשעות מאוחרות יותר, וכנראה יש לאסור כל הלילה, אולי מפני שבפועל מחללים שבת בשבילנו ויש למנוע זאת, גם אם אין בטיסה זו איסור מצידנו משורת הדין.

המצב כיום הוא, שבין חברות התעופה מאה"ק רק 'אל-על' אינה טסה בשבת, וגם היא מצהירה כי אינה שומרת שבת על הקרקע. אי-לכך שרירה וקיימת הבעיה בטיסה במוצאי ש"ק, ויש לשאול רב אם אין חובה להעדיף בכלל חברות-תעופה זרות.

יום חמישי

כ"ט בתשרי, ערב ראש־חודש

היום יש להוסיף בנתינת צדקה²¹.

יום שישי

ל' בתשרי, א' דראש־חודש מרחשון

בכל יום שיש בו מוסף, אין האבל יורד לפני התיבה, גם לא בתפילות ערבית ומנחה²².

אומרים בתפילת ערבית "יעלה ויבוא" גם אם מתפללים ערבית מבעוד יום²³.

בליל ראש־חודש אין מפסיקין להכריז "יעלה ויבוא" לפני שמונה־עשרה²⁴ כדיבור, אבל טופחים על השולחן וכדומה כדי להזכיר זאת²⁵.

שכה לומר יעלה ויבוא בתפילת ערבית, אינו חוזר. בשחרית ובמנחה – אם נזכר (או הסתפק) לאחר אמירת ה"ה" של "המחזיר שכיתנו לציון", יסיים "למדני חוקיך"²⁶, יאמר יעלה ויבוא

(21) "בערב־ראש־חודש מוסיפים בנתינת צדקה" (התועדויות תשמ"ו ח"ג ס"ע 593).

(22) בס' דיני ומנהגי ר"ח – חב"ד' ס"ע עז, הביא מהאחרונים מנהג ישראל להרבות בנתינת צדקה בראש־חודש עצמו, אך לע"ע לא מצאתי מובא בשיחות וכתבי הרב, גם לא בשערי צדקה!

(23) ספר־המנהגים עמ' 36.

(24) שו"ע אדה"ז סי' קח ס"ג. וראה בארוכה דיני ומנהגי ראש חודש־חב"ד' פ"ז הערה 2, וש"נ.

(25) סידור אדה"ז.

(26) בס' דיני ומנהגי ר"ח – חב"ד' פ"ז הערה 4, כתב שכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו המתין לזה כדי לפסוע לאחוריו לפני תפילת שמונה־עשרה.

בליל ב' דראש־חודש לא טפחו על השולחן, והרבי לא המתין לזה (עד שנת תשכ"ה עכ"פ – 'התקשרות' גיליון קיח עמ' 20, עיי"ש שבשנים האחרונות בבית חיינו היו טופחים בקביעות גם בליל ב', אבל לא ידוע אם הרבי המתין לזה) ועכ"פ מפני ירידת הדורות והתגברות השכחה, לכאורה יש מקום לטפוח גם ביום השני, ואף בשחרית ובמנחה רצוי שיאמר אחד הגבאים וכדומה את התיבות "יעלה ויבוא" בקול רם, וכולי האי ואולי. וראה הגהות מהרש"ל לטור סי' רלו ומטה משה סי' תקיט שאצלם לא נהגו להכריז יעו"י, אלא הש"י או השמש היה מתחיל להתפלל בלחש מוקדם לפני הציבור, וכשהיה מגיע ליעו"י היה אומר זאת בקול רם. וראה מנהגי מהר"ל הל' ר"ח (עמ' ה), שבליל שני דר"ח היו מכריזים "ראש חודש". ומציינים למנהגים דק"ק וורמיישא לר' יוזפא שמש סי' סב, ולספר 'דברי קהלת' עמ' 63, 78.

(26) – משמעות הדברים היא, שגם אם נזכר בסיום ברכת

וימשיך "ותחזינה". אם כבר סיים את הברכה, יאמר "יעלה ויבוא" שם, לפני "מודים". אם כבר התחיל "מודים" ועד סיום יהיו לרצון השני, חוזר ל"רצה". אם נזכר לאחר סיום יהיו לרצון השני – חוזר לראש התפילה ואינו אומר "אדני שפתי תפתח"²⁷. ורשאי לרדת לפני התיבה לחזרת הש"ץ במקום זה. אבל אם נזכר אחרי תפילת מוסף, אינו חוזר²⁸. בברכת המזון, אם נזכר לפני ברכת "הטוב והמטיב", אפילו בלילה, יאמר כנוסח שבסידור, ואם נזכר אחר־כך – אינו חוזר²⁹.

נוהגים אשר היחיד מברך בהלל תחילה וסוף גם בימים שאין גומרים בהם את ההלל³⁰. את כל התפילין מניחים קודם מוסף, אבל את השיעורים לומדים אחר סיום כל התפילה²².

'מודים' או 'שים שלום' אחרי שאמר ה', מסיים 'למדני חוקיך', כי הפסק עדיף על ברכה לבטלה. מקור דין זה בריטב"א (תענית ג, ב ד"ה ושמעתי) שהובא להלכה ע"י החיד"א, שערי־תשובה, משנה־ברורה ועוד, כמצויין בכף־החיים סי' קיד ס"ק כח. הפמ"ג (משבצות סוף ס"ק י) שכותב אחרת – לא ראהו, ולכן, ככלל, אין לפסוק כמותו בזה (ראה סידור אדה"ז בראש הל' מכירת חמץ, מש"ך יו"ד ס"ס רמ"ב אות ח). בשו"ת איגרות־משה או"ח ח"ד סי' צג דחה דברי הריטב"א מסברא, אך בשו"ת יחוה־לדעת ח"ה ס"ס מט שלל את דבריו, עיי"ש. בקצות־השולחן סי' כא בבדיהשולחן ס"ק יב וסי' מז בבדיהשולחן ס"ק ז האריך בענין זה, אבל משנה אחרונה שלו בלוח כולל־חב"ד ליל א' דחומה"ס לנהוג כן לענין יעלה ויבוא. מאידך, בס' שבח־המועדים עמ' 228 בהערה, מביא בשם הגו"ש דבורקן ע"ה שלא לומר זאת, וצ"ע.

(27) שערי־תשובה וכו' שם בשם הריטב"א הנ"ל. (וע"ע קצות־השולחן בבדיהשולחן סו"ס עח).

(28) שו"ע אדה"ז סי' קכו ס"ג.

(29) שו"ע אדה"ז סי' קפח ס"ג.

(30) ספר־המנהגים שם, וראה אג"ק חלק טז עמ' פד. כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע נהג לברך בעצמו על הלל דר"ח גם כשהתפלל בציבור. ואמנם הוא ציין זאת כמנהג בית הרב **בלבד**, וציווה **שלא לספר** עד"ז – 'רשימות' כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו חוברת ח ס"ע 20, וש"נ. אך בהתוועדות שבת מברכים החודש מנ"א תשמ"א (שיחות־קודש תשמ"א ח"ד ס"ע 322, בלתי מוגה), **סיפר** זאת הרבי ברבים, כ'מנהג **חסידים**' – 'אריינכאפן' [= 'לחטוף' זאת] ולומר את הברכה בעצמו בחשאי. (והרי גילוי המנהגים לרבים ע"י הרבי כמוהו כהוראה בזה, כמ"ש בשיחה הנדפסת בראש ס' המנהגים).

לענין הפסקה לעניינת אמן בהלל בר"ח וחומה"פ, ראה המסקנא ב'התקשרות' גיליון תמא, שלפי אדה"ז כנראה אין לענות יותר מאשר בברכות ק"ש (ולא כמ"ש כמה מלקטים ובגיליון שלח), וש"נ.



פירושים, מפרק התהילים המתאים למספר שנות חייו (לדוגמה, אם הוא בן י"ג אומר פרק י"ד), ואם הפרק מכיל פחות מי"ב פסוקים, וכן בשנת העיבור, חוזרים ללמוד את הפרק שוב עד שיעלה כמספר חודשי השנה; ואם הפרק מרובה בפסוקים, לומדים שניים או יותר פסוקים בכל ראש-חודש²².
 [מנהגים נוספים של ראש-חודש נדפסו לאחרונה בגיליונות: תרנ"ו, תר"ס. שבת ר"ח - תרע"ג].
 בערב-שבת-קודש נותנים לצדקה 'משנה' - סכום כפול, גם בשביל יום השבת³⁴.

הש"ץ מסיים 'ובא לציון' לעצמו, ולא בקול רם³¹. מכיוון שיש הפסק גדול בין הכנסת ספר-התורה לבין הקדיש, ומניחים בינתיים תפילין דרבננותם וקוראים קריאת-שמע וכו', על-כן צריך לומר [ולפחות לסיים בקול³²] איזה מזמור לפני אמירת הקדיש שלפני מוסף³³.
 מנהג עתיק ללמוד בכל ראש-חודש פסוק אחד עם פירוש רש"י, ואפשר להוסיף עם עוד

31) כי אז יצטרך לומר מייד את הקדיש, ולא כנהוג להסמיכו (גם) לתפילת מוסף (וכפי שהורה פעם הרבי, וראה נימוקי או"ח סי' נה).

32) ע"פ ס' המנהגים עמ' 6, ד"ה כ"ק אדמו"ר.

33) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב, 'ספר המאמרים - ליקוט' ח"ב עמ' שטז. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, אג"ק ח"כ עמ' רפג.

34) ראה הנלקט ב'שערי צדקה' סי' סא.

לזכות
 אנשי החסד הדגולים
 הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחי
 ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
 בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש